Ann. III. Num. XXII.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

BIS IN MENSE PRODIT

Pretium annuae subnotationis, ***ante solvendum***, est: in Italia Libellarum 10; ubique extra Italiam Lib. 15; M. 12; Sch. 12; Doll. 3; Rubl. 6; Flor. 7 1/2.

Inscriptiones et omne genus indicationes pretio aequissimo referuntur, quod est in extremis commentarii paginis Lib. 0.50 pro *unoquoque centimetro quadrato.*

Cuncta mittantur ad* Aristidem Leonori *equitem, commentarii VOX URBIS possessorem et administratorem

ROMA — Via Alessandrina, 87 — ROMA

Subnotatio fieri potest:

IN ITALIA
Apud Desclée, Lefebvre et Soc.
Romae, Via Santa Chiara, 20-21.

IN ANGLIA
Apud Burns and Oates
London W. - 28, Orchard Street.

IN CIVITATIBUS FOEDERATIS AMERICAE SEPTENT.
Apud Commissariat of the Holy Land.
New York, 143 w 95th St.

IN CANADA ET NEWFOUNDLAND
New York (U. S. Americ.), 143 w 95th St.

IN BELGICA
Apud Desclée, Lefebvre et Soc.
Bruxelles, Rue de la Montagne, 52.

IN GALLIA
Lugduni — Apud Desclée, Lefebvre et Soc. — Rue Victor Hugo, 5
Lutetiae Parisiorum — Librairie Vic et Amat, Charles Amat Succ. — Rue Cassette, 11.
Insulis (Lille) — Apud Desclée, Lefebvre et Soc. — Rue de Metz, 41.

IN HUNGARIA
Apud C. B. Liptay, corresp. de Hongrie
Budapest, Palais du Théatre National.

RERUM INDEX

ROMAE

EX OFFICINA FORZANI ET SOCII

M DCCCC

Ann. III. ROMAE, Idibus Novembr. MDCCCC. Num. XXII.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

PRETIUM SUBNOTATIONIS:
In Italia: Lib. 10 — Ubique extra Italiam:
Lib. 15. M. 12, Sch. 12, Doll. 3, Rubl. 6, Flor. 7 ½.

BIS IN MENSE PRODIT

POSSESSOR ET ADMINISTRATOR:
ARISTIDES LEONORI, eques.
ROMAE - Via Alessandrina, 87.

COMMENTARII "VOX URBIS„ SOCIIS ET LECTORIBUS IN ANNUM MCMI

Supremos qui sibi menses annus attigit, plura fert absolvenda nobis officia erga vos, o socii et lectores, qui auctoritate et gloria nominis vestri animum confirmastis nostrum, commentarium hunc decorastis. Cura enim, studio, plausu, labore vestro hic, veluti pueritiam suam praetergressus, brevi ita adolevit, ut adeundos virilitatis annos et spe crescens et robore polliceatur. Pro quo incremento gratias vobis et agimus et agemus maximas, aperte fatentes, si quid profecerimus, id epistolis, consiliis, operae vestrae plurimum deberi.

Iamque, vobis cooperantibus, amplissimos per optimarum artium omnisque scientiae campos ita commentarius hic abit ac spatiatur, ut fere nulla disciplina, nullum doctrinae genus in hoc sit praetermissum, et veluti studiorum omnium emporium, rectius dicam, quasi viridarium *Vox Urbis* apud plurimos habeatur. Quae quidem fama, quae laus ne a nobis excideret, nihil praetermisimus ut scriptores undique essent nobis, qui divitias ingeniorum, et adinventionum suarum ad nostras conferrent paginas, et maximus hisce cumulus honoris accederet. Quapropter non modo naturalium rerum ordo erit, ut saepe nunc, sed aliquid gravius insuper e philosophiae et historiae disciplinis addetur, ex iis praesertim, quae temporibus nostris aut opportuna, aut necessaria videantur. Ecquid erit autem, si plures ex vobis in quaestiones proponendas incumbant? Probe scitis quam feliciter actum sit de recta eademque apud omnes pronuntiatione latina. Vidistis e dissimilibus inter se Europae regionibus doctissimos in opus grande viros assurgere; fuerunt enim ex ultima Caledonia, fuerunt ex Polonis, e Russis, e Gallis, ex Hispanis, ex Hungaris, ex Italis. Atque hi omnes pacifico studio, et aemulatione nulla, praeter eam, quae in recte faciendo est, nihil propriae laudi quaerere, omnia vero convectare ad fundamentum, et amplificationem latinitatis. In ea autem persequenda re quanta in singulis dignitas et honestas!, quanta fides!, quanta sapientia!, quantus verborum splendor!, quae argumentorum copia!, quantus in dicendo ornatus!, quanta in suadendo humanitas!, quanta in integra rei tractatione dignitas et maiestas! Haec plures ex vobis, qui tunc quasi in speculis erant, observantes, quemadmodum unusquisque se gereret postea iudicaturi, et sententiam gravissimam non de re tantummodo, sed etiam de disceptantibus laturi, haec, inquam, plures ex vobis, tunc quasi e condicto scribentes, videri sibi dicebant aliquid iam a saeculis insuetum animadvertere, modestam sapientiam cum egregia virtute coniunctam. Quid mirum igitur, si quaestionis finis omnium expectationem superaverit?

Hoc autem cum experti simus tanta cum laude vestra, tantaque cum gloria commentarii nostri, recte speramus aliquid simile constitui posthac a vobis posse, quo, veniente anno, ingenia vestra pariter exerceantur, legentium vestra mentes pari admiratione percellantur.

At quaenam sunt blanditiae latini sermonis, quae tam diversos allexerint, rapuerint, atque ad unum deduxerint? Fatemur in hoc esse arcanum quoddam, super genibus positum summi Iovis.

Quoniam vero grata et iucunda fuere vobis, quae *communia vitae* tradunt, atque in iis plerumque nobis fuere laudes, tum in congerendis et quasi effodiendis vocibus, quae in usu quotidiano esse possunt, tum in cudendis novis, quas nova tempora in usum quotidianum inferenda volunt, nos etiam curabimus, ut quod bene susceptum est semel iter, id in futurum teratur.

Dolemus autem duos e scriptoribus nostris defuisse viros clarissimos: utrumque mors abstulit immeritos mori; adeo bene de litteris et bonis artibus et meriti erant, et merebantur! Horum primus et laudatissimus MAURUS RICCI, obsitus aevo quidem, sed indole, mente virens et iuvenescens semper ingenio. A quo morituro nonnulla in commentarii nostri usum accepimus e thesauris doctrinae suae, quae nos edimus, atque, ubi tempus erit, edemus in hoc ipso commentario. Alter est Mediolanensis EUGENIUS DI BISOGNO, in ipso iuventae flore

quem non virtutis egentem
Abstulit atra dies, et funere mersit acerbo.

Sit honor functis vita, sit laus pro egregie factis; memoria eorum nec a recordatione nostra, neque his e paginis excidet!

Nunc ad ea, quae spondemus, et futuro in anno praestabimus, praeter illa quae enucleavimus hactenus, praemia sociis constituimus. Haec autem huiusmodi sunt:

I. *Qui nomen commentario nostro dederit pretiumque subnotationis sive diribitoria chartula, sive credita et commendata epistola recto tramite miserit ad* ARISTIDEM LEONORI *equitem, "*VOCIS URBIS*" possessorem et administatorem, Romam via (Alessandrina n. 87), praemium sortietur, quod ad provehenda studia dicitur.*

Praemium tot constabit aureis nummis, quot summam **mille libellarum** (francs) *aequent.*

Hac pecunia fruetur ille, quem sors delegerit, si studiis operam navet, ut suum cursum perficiat alacrius; sin minus, dabit cui voluerit, eritque ipse sibi suae rei et moderator et arbiter.

Praemii autem huius versabitur urna in ipsa commentarii sedē pridie calendas Octobres, anno MCMI, *adstantibus viris amplissimis, doctoribus, sociisque in Urbe degentibus, quorum nomina in commentario, una cum sortitionis ritu, describentur pridie calendas Septembris.*

II. *Qui e sociis chartulam, quam ad hoc accipiet, remiserit suo ac duorum e sociis novis subscriptam nominibus, pro duobus tantummodo commentariis solvet pretium; tertium dono habebit; atque tamen tria nomina ad praemium consequendum in urna versabuntur.*

III. *Qui cito subnotationis pretium mittet, a die creditae diribitorio pecuniae numeros commentarii accipiet usque ad expletum annum* MCMI.

Quae pollicemur, fide magna more nostro praestabimus.

Socii ac lectores, nobis constanter faventes, etiam atque etiam valete, meliora et iucundiora visuri!

Vox Urbis.

PROSPECTUS
SUBNOTATIONIS
Commentarii VOX URBIS
ANNO MCMI

Pretium annuae subnotationis est: in Italia Lib. 10;
ubique extra Italiam Lib. 15; M. 12; Sch. 12; Doll. 3; Rubl. 6; Flor. 7 ½.

recto tramite mittendum

ad **Aristidem Leonori** equitem, commentarii ipsius possessorem et administratorem

ROMA - Via Alessandrina, 87

PRAEMIA SOCIIS CONSTITUTA

I. - Qui nomen commentario dederit pretiumque subnotationis sive diribitoria chartula, sive credita et commendata epistola recto tramite miserit uti supra, pridie kalendas Octobres an. MCMI **praemium sortietur, quod ad provehenda studia dicitur.** Idem **tot aureis nummis constabit**, quot

Summam Mille Libellarum
(1000 francs)

sequent.

II. - Qui e sociis chartulam, quam ad hoc accipiet, remiserit suo ac duorum e sociis novis subscriptam nominibus, pro duobus tantummodo commentariis solvet pretium; tertium dono habebit; atque tamen tria nomina in urna ad praemium consequendum versabuntur.

III. - Qui cito subnotationis pretium mittet, a die creditae diribitorio pecuniae numeros commentarii accipiet usque ad expletum annum MCMI.

Nunc alteram ponimus quaestionem: In carmine hoc componendo, Horatius aliquidne ex Graecis mutuatus est?

Apud omnes constat Horatium, in lyricis carminibus, multa ex Sappho, Simonide et Alcaeo praesertim (metro alcaico septem et triginta carmina conscripsit) hausisse, ita ut aliquibus « museum opus confecisse » ipse visus sit. Praestat tamen, ne quis benignior poetae obtrectatoribus indulgeat, ea meminisse, quae Thomas Vallaurius (1) opportune scripsit: « Quamquam enim Graecorum fuit studiosissimus; ex patriis tamen moribus atque ex suo ingenio romuleam plane vim, et splendidam hausit brevitatem, qua in gravioribus argumentis Pindari magnificentiam feliciter compensavit. Et multi quidem graeci scriptores nunc desiderantur, quos ille prae oculis habuit; sed in celebrandis domesticis factis tam propriis coloribus usus est, ut ab eorum nemine sumi potuerint. Et revera omnino suus apparet Horatius quotiescumque in patriis argumentis versatur; veluti quum Augustum et Drusum celebrat ob victorias de hostibus relatas; vel quum in civiles discordias, aut in sui saeculi luxum invehitur. Tunc enim romana virtus in eius carminibus elucet, quam non aliunde, quam ex diviniore sua natura feliciter expressit ».

Carmen tamen de quo hic agitur ex Alcaei fragmento (2), quod Heraclides Ponticus nostrae memoriae prodidit, scilicet e graeco fonte ductum est. Horatii exemplo, Alcaeus civitatem suam tyrannica Myrsili crudelitate importune vexatam cum navi fluctibus agitata, cui malus est saucius, nec sunt integra lintea, egregie comparat. En verba Alcaei ipsa, quae miramur quod, in Horatianis editionibus tironum usui curandis, a doctoribus, non sine parva litterarum iactura, crebro praetermittantur:

'Ασυνέτημι τῶν ἀνέμων στάσιν·
τὸ μὲν γὰρ ἔνθεν κῦμα κυλίνδεται
τὸ δ' ἔνθεν· ἄμμες δ' ἂν τὸ μέσσον
νᾶϊ φορήμεθα σὺν μελαίνᾳ,
χείμωνι μοχθεῦντες μεγάλῳ μάλα·
πὲρ μὲν γὰρ ἄντλος ἱστοπέδαν ἔχει,
λαῖφος δὲ πὰν ζάδηλον ἤδη
καὶ λάκιδες μεγάλαι κατ' αὖτο·
χόλαισι δ' ἄγκυραι . . . .

Quamquam vero Lucianus Müller contendit aliud Alcaei carmen, quod modo iniuria temporum desideratur, Horatio fata reipublicae querenti argumentum dedisse, cuius sententiae, quia nimiam novitatem sapit, non facile adhaerebimus; tamen, si poetarum locos inter se utrinque comparaveris, eumdem rerum verborumque ordinem manifeste agnosces. Quod ut evidenter constet, Alcaei locum, latino sermone, pro verbo interpretabimur: « Ventorum condicionem non intelligo: nam, modo hinc, modo illinc volvitur unda; nos autem cum nigra navi in altum ferimur, magna tempestate valde vexati: nam unda *turgida* (ἄντλος) pedem mali (ἱστοπέδαν ab ἱστοπέδης) supereminet; vela autem cuncta iam scissa et scissurae magnae in ipsis; cedunt anchorae . . . » (3).

(1) In sua *Historia critica litterarum latinarum*, cap. VII, § 2, pag. 76, Aug. Taur. 1888. (2) Bergk, 18. (3) Elegantissime G. Mazzoni italice:

I venti ignoro dove si volgano;
Chè questo flutto qua si precipita
E là quell'altro. Con la negra
Nave pe 'l mezzo noi siam sbattuti
Soffrendo atroci cose dal turbine.
Già l'onda il piede copre de l'albero,
E già le vele lacerate
Pendon da l'albero in brani enormi.
Son rilassate l'ancore.

Sed ad propositum nostrum non attinet miras Horatiani carminis virtutes aperire; litterarum latinarum amantissimus quisque, ex diligenti locorum comparatione, cito perspiciet Nostrum, etsi in Alcaei vestigiis defixum, naturali et venustiori stilo, ut in tabula, domestica facta, verissimis coloribus, pinxisse.

Restat demum ut versum 10, de quo interpretes ambigunt, explanemus:

Non di, quos iterum pressa voces malo.

Alii ad deos tutelares, Castorem et Pollucem, seu quemvis deum, quod navis esset insigne, id referunt; alii, duce Orellio, sic interpretantur: « Nec amplius dii tibi (navi) favent, quos iterum pressa malo voces ». Quarum interpretationum prior nobis potior videtur, tum quia Graecis et Latinis solemne esset deorum simulacra in navium puppi (1), ubi sacrarium habebant, collocare, ad quos in periculis nautae vota nuncuparent, tum quia ex ipsa rei natura, credere par est tutelares deos, ut malum, antemnas, lintea et funes, ventorum impetu ablatos. Quae opinio, qualiscumque est, nostrorum temporum exemplis valide roboratur. Sane et nunc apud nautas usitatissima consuetudo est pingendi in navium puppibus caelicolûm imagines, puta B. M. Virginis, sancti Nicolai ep. et sancti Antonii Patavini, quibus deprecantibus, tempestatum pericula arceantur.

Posteriorem autem interpretationem, quam, e converso, Orellius « rei maxime accommodatam ac poeta lyrico dignam » vocat, nos quidem refellendam censemus. Enimvero, quid rei accommodatius ac poeta lyrico dignius, quam quod, ut res postulat, navis adversae tempestati obluctantis narrationem perfectam ad unguem reddat?

Haec quae exposuimus, profecto, neque nova, neque magni momenti sunt. Candide lector, ne ingenii nostri imbecillitate tempus trivisse videamur, huic perexiguo labori finem imponentes, id unum saltem te monitum volumus: ut, nocturna diurnaque manu Horatii carmina verses. « Hunc poetam », Ioannis Bondii verbis utemur, « D. Augustinus in primis legendum esse iubet: quippe qui non modo iustitiam, invictam animi magnitudinem, parsimoniam, continentiam, religionem in Deum, pietatem in parentes, patientiam paupertatis, et contemptionem rerum humanarum summis laudibus prosequatur; sed contra, perfidiam, iniustitiam, metum, prodigalitatem, libidinem, luxuriam, avaritiam, atque omnia fere vitia acerbe carpat, vituperet, exagitet ». Neque enim tam utilia monimenta vitae repetes ex fucatis fabulis, quae, a pulcri sensu abhorrentes, menti caliginem obducunt bonosque mores depravant.

Scrib. in Portu Romatino, mense Oct. MCM.

Marcus Belli.

(1) Cfr. Verg. *Aen.* X, v. 171 et Pers. *Sat.* VI, v. 30.

ARCHAEOLOGICAE RES

Phoenico-punica necropolis Gadibus effossa.

Si a Strabone ad Avienum usque, nec Horatio, nec Martiali, nec ipso Livio omissis, Gades a scriptoribus tam graecis quam latinis saepius laudantur; si ille idem Strabo τὰ Γάδειρα describit, cum celeberrimo apud omnes gentes Herculis templo, et si phoenicen inclytae civitatis originem ipse Avienus testatur cum ait: « Nam Gades, Punicorum lingua, conseptum locum vocant », huius originis nulla quidem ad nostros usque dies manserant monumenta, cum de hac urbe non secus ac de Carthagine dici posset: « Etiam periere ruinae ». Nihil enim aliud docti adferebant quam nummos aliquot, punicis verbis inscriptos, neque iis semper explanatis. Inde academicorum irae, atque ita ut Hübner in *Corpore Inscriptionum Latinarum*, cum de Gadibus olim dissereret, scripserit vere magis quam leniter: « Punicorum monumentorum nulla, quidquid *obloquantur* antiquarii Gaditani ». Hodie, res longe se aliter habent, cum Gallorum Ἐπιπρόξενος in Baeticam publice missus, necropolim certe phoenico-punicam, paucis abhinc annis, se praesente ac recognoscente, vulgaverit.

Paulo ante quam Baeticam adiret Gallus noster, tumuli adparuerant tres, in suburbano, alto sub terrarum strato iacentes, nec incuriose confecti e calcareo lapide; quippe per tot et tam longa saecula mansissent immoti, ut ipsi anguli nihil adulterati, geometricis lineis starent, haud aliter ac quo tempore sepulcra fuerunt aedificata reconditaque, hypogea nempe cum essent. In quibus ossa, nihil mirum, inventa aeneis commixta fragmentis. Repertus et annulus aureus, cum gemma eleganter incisa, in qua videre erat mulieris effigiem, asiatico more libantem. In horum tumulorum uno includebatur sarcophagus sesquipedalis ex albo marmore, cuius ea est forma, quam antiquitatis studiosi graeco vocabulo ἀνθρωποειδῆν nominarunt, cum humani corporis sindone involuti speciem repraesentet. Atqui, licet summatim inspiciatur, clare apparet monumentum ipsum phoenicium esse, illoque « canone » confectum quo ea quae in ipsa Phoenicia, vel in coloniis Tyro-sidonicis effossa sunt, scilicet Cypro, Sicilia, Melita, Sardinia in insulis. Baeticae autem solum hucusque nihil restituerat; immo, idque mirum, loculus iam translatus in museo fuerat, et, a pluribus inspectus, sed errore singulari Celtiberis attributus!

Non levioris momenti habendam credo recentiorem detectionem multiplicium loculorum, in eodem suburbano, eiusdem formae, mensurae ac substantiae. Quae nova hypogea, ad numerum hodie plus minus LX, phoenicia quis dubitabit? Rudis sane materia, rudis aedificandi norma, sed quae, ut supra memoravi, plane respondent necessitatibus, super acervatum solum immote tolluntur, omnibus compagibus inter se simpliciter, sed strenue et mire libratis, suo libero pondere. In subterraneis cubiculis, hucusque inviolatis, reperta sunt, praeter ossa, effigies Osiridis aenea, et amuleta tria aurea, laboris eximii, parvas columnas imitata, quas super artifex tria delicatissime capita insculpsit animalium ad naturam expressa: leaenae, aquilae, caprae. Nemo nescit id emblema fuisse apud Aegyptios legitimae divorum « triadis », quod mihi per epistolam etiam significavit summae in pharaonicis mysteriis scientiae vir egregius Maspero, qui indagationibus niloticis tamdiu praefuit, quarum nuper resumpsit magisterium. Et deos aegyptios semper in loculis phoeniciis habitare satis compertum est.

Harum effossionum, quamvis non indifferentem et copiosam, sileo bibliographiam; sed tamen operae pretium existimo academiis, inter alias, Matritensi et Parisiensibus rem delatam, quae dictamen inventoris de phoenica tumulorum origine sua omnimode firmarunt auctoritate.

L. P. Microvir

Regiae historicae Academiae in Hispania sodalis.

Usibus edocto si quicquam credis amico,
Vive tibi, et longe nomina magna fuge.

(Ovid. *Trist.* 3).

Illis facile ignoscitur, qui non perseverare, sed ab errato se revocare moliuntur.

(Cic. *in Vat.*).

DE PUERITIA ET ADOLESCENTIA INSTITUENDIS

Illustrem virum Dupanloup, Aurelianensem episcopum, ecquis ignorat, cuius nomen et laudes omnium populorum ora complerunt? Nunc, quasi e sepulcro assurgens, in quo dilectus Deo et hominibus requiescit, eloquentiae et sapientiae suae vocem rursus effundit; nam diarium eius intimum praelo vulgatur (1). Ibi enim eruditus vir plura, de die in diem, notare solebat ex iis quae contingerent, quaeve digna notatu viderentur. Multa acute, multa curiose, multa docte, sapienter multa scripta reperiuntur.

Verum hisce paginis patet quanto iure illi tribuerentur praeconia tamquam educatori iuventutis egregio, cui ad plenum erat triplex illud quod institutioni impertiendae par est, nempe et bene sentire, et bene curare, et bene moderari. Quae omnia paucis ipse verbis complectebatur huiusmodi: « Constituendi sunt pueri et boni et felices ».

Atque ad bonitatem quod attinet, ipso fatente, non dubitabit; siquidem omnes natura suapte boni sunt pueri, et (rarae praeter indoles nativa quadam malignitate perversas, vix decem in decem millibus enumerandas) rectum, verum, bonumque naturaliter appetunt, dilectionem dilectione rependunt, atque a vetitis abhorrent, non tam formidine poenae, quam ne eos afficiant moerore, quos amabiliter praeesse sibi sciunt. Poenae timor tantummodo impedit quominus mala fiant; dilectio erga praesides impedit quominus, ne cogitatione quidem, mala praesumantur. Quamobrem, ubi magister, ubi praefectus, ubi rector, ubi praeses in pravum puerum inciderit, ne dubitet; unicum enim hoc supererit: schola, domo, collegio deiiciat, arceat, domesticisque eius reddat quam citissime pestiferum, ne morbo illius, qui boni sunt, aliqui contabescant.

Illud autem caveatur in primis, ut adolescentuli hac persuasione imbuantur, non ad punitionem, non ad poenam, non ad coercitionem, quasi carceres quosdam temporaneos, quasi vincula nexusque quotidiana esse collegia, scholas, disciplinas, et studia adinventa, et constituta, sed honoris, sed utilitatis causa, sed pueris quasi praemia recte factorum. Proinde quotquot illic sunt, quotquot adolescunt, totidem in honore habendi apud omnes, qui norint illic nihil turpe, nihil pravum, nihil inquinatum aut retinendum, aut ferendum, aut admittendum.

Conscientia haec propriae dignitatis in puero quasi propugnaculum fiet et quasi antemurale virtutis.

Alterum institutionis caput constituitur in illo curarum cumulo, quibus adolescentuli sua sorte beati sint; nec subeat tristitia, nec moeror irrepat in annos, quos natura laetos pueris et adolescentulis esse voluit, ut crescant animo et corpore validi, atque potentia. Hinc metus omnis, hinc terror omnis abesto, quorum locum teneant obsequium, reverentia, pietas. Qui enim terrore tenent imperium, eos odimus, ac detestamur, et quam in iis auctoritatem pueri odisse incipimus, postea viri calcamus,

Nam cupide conculcatur nimis ante metutum;

Ennius olim scribebat; nec, uti Nepotis sententia fert, ullum est tutum imperium, nisi populorum benevolentia munitum sit.

Qua de re ipsi inter se primum et magistri et rectores et praesides unum sentiant, et mutuo vinciantur affectu; hac autem concordia, virtute parta, consilio summo retenta, pueri discent eos magni habere, quos sibi cognoverint sedulos et pios, optime in sapientia et moribus consentientes. Absit ergo inter eos invidia, aemulatio, absit odium, absit calumnia, omne verbum absit, quod in pueris, in audientibus excitet suspicionem odii, aut iniqui iudicii; id autem fiet, si magistri singuli veritati et iustitiae et sapientiae pareant, non arbitrio, non praeiudicio, non ignorantiae. Sit itaque haec magistrorum praefectorumque societas, quasi domestica societas, tranquilla, salubris; et physica et moralis epheborum laetitia, qua corpore et animis valeant, hisce fundamentis innitatur, hisce crescat, hisce amplificetur.

At numquid a studiis, a disciplinis, ab educatione omnis abest labor? Inest, nec parvus; at si in magistro, si in praeside pietas, valde minuitur. Hinc moderatio in omnibus; nec quotidiano onere nimium defatigandi pueri, nec ita in scholis constituendi quasi totidem statuae. Quae explicanda sunt, facili tradantur eloquio, adsint in eloquio lepores, adsint ioci, quibus recreentur animi, quorum pueri memores praecepta, quae cum iis tradita fuere, tenebunt. Memoria teneat magister scholas olim appellatas fuisse « ludos »; plura enim discit puer ludi flore credita, quam arida Minerva impertita. Sit schola non quasi Procustis lectulus, sed quasi viridarium, in quo liber inambulet quisque; ipsa praecepta latitudinem habeant suam, in qua adolescentulus liber sit, et moveatur pro lubito iuxta indolem, idque praesertim in iis, quae ad interpretationem et translationem sunt de uno idiomate in aliud. Sic sibi stilum, sic respondentem animo suo sermonem quisque parabit.

Talibus rite servatis, quot erunt discipuli, totidem liberorum more magistros amabunt, ad eos affluent, ubi videbunt, nec procedentibus annis erga eos, quos veluti parentes et amicos noverunt, benevolentiam deponent. Visne de magistro indicare? Considera quid de eo discipuli sentiant, quid agant, non in scholis - ibi enim metus adigit ad ea quae non velint - sed in viis, in plateis, ubi liberi sunt. Si videris libenter a magistro recedere, ne colloquantur, effugere; conclamatum in hominem est. Sin autem accedere videris, collaetari, colloqui, manum quaerere, et, nisi dimissos, ultro sequi, dic in illo homine omnes esse numeros ad erudiendum atque educandum. Qua de causa haec? Quia ille spinis ac tribulis constravit scholam, hic floribus ornavit.

Haec vir egregius, quinquaginta abhinc annis, docebat; haec non praecipiebat modo, sed patrabat. Et nunc adolescentulorum institutio, quamvis non penitus, magna saltem parte hisce praeceptis ambitur: « Instituantur ephebi, uti boni sint ac felices ». Neque tamen nos dum ista reddimus extrema usurpamus. Qui parcit virgae odit filium; sacrum effatum est; neque sacrum minus illud: « Nolite provocare filios vestros ad iracundiam ». Utrumque prae oculis, qui docent, qui educant, habeant.

Inter utrumque tene; medius tutissimus ibis.

Ceterum ille ex magistris atque educatoribus maiores referet honoris fructus in discipulis, qui a discipulis suis magis amabitur.

Senior.

(1) *Journal intime de Sa Grandeur Mgr Dupanloup, évêque d'Orléans.*

DE Q. HORATII FLACCI ODE XIV, LIB. I.

De ode xiv, lib. I, Q. Horatii Flacci, quae communiter inscribitur *Ad rempublicam bellum civile reparantem*, breviter disserentes, in primis animadvertimus nobis non esse in animo commentarium in lucem edere, quod singulas litteratorum hominum ad rem sententias veluti in epitomen cogat. Horatianum hoc carmen adeo in vulgus pervagatum est, ut vix qui latinas litteras leviter attigerint, eius cognitione careant. Igitur nostrum erit perpauca tantummodo delibare, quae ab interpretibus, in Horatiano carmine enucleando, vel prorsus omissa, vel non ita perspicue sunt explanata, ut legentium animis omnem dubitationem eximant.

Quodnam carminis argumentum? Allegoricum est: navis tempestatibus quassa rempublicam bellis civilibus (31 a. Ch. n.) enervatam significat, cui in portu, id est in pace et tranquillitate, stat unica salus. Ita fere omnes interpretes. Attamen, inter recentiores, non desunt qui, rerum novarum cupidi, Horatium continua verborum translatione usum fuisse negent, navemque, qua ipse post Philippensem cladem in Italiam advectus sit, sensu proprio accipiendam esse arbitrentur.

Levis haec interpretatio, cum orationis contextui omnino repugnet, eique romuleam vim plane adimat, suo se gladio iugularet, si cautum esset, ne coecus novitatis amor mobilium adulescentium turbam in opinionum commenta faceret pronam; quare operae pretium ducimus aliquo potissimo argumento uti, quo magis res pro comperto sit.

Habemus enim M. F. Quintilianum auctorem (1), qui Horatiani carminis allegoriam hisce expresse indicat verbis: « Ille Horatii locus quo navem pro republica, fluctus et tempestates pro bellis civilibus, portum pro pace atque concordia dicit ». Nec silentio praetereundum putamus Dionem Cassium, qui (2) Moecenatem inducit rempublicam cum oneraria navi, eaque rimarum plena, innumera hominum multitudine stipata, comparantem, quae, amisso rectore, Austris ludibrium, huc illuc tumido aequore fertur; cui, ni Octavianus adsit, fatum immineat exitiale. Quid plura? Videsne ut poeta, suo ipsius testimonio, sententiam luculenter confirmet?

Nuper sollicitum quae mihi taedium,
Nunc desiderium curaque non levis,
Interfusa nitentes
Vites aequora Cycladas (3).

Num haec ad verbum intelligenda sunt? Praeterea et alii loci, quos ex *Epist.* II, 2 et ex *Epod.* XVI depromes, in idem conspirant. Sic, exempli gratia, poeta suam adversam fortunam, ob tristes belli civilis eventus, conqueritur:

. . . . . simul primum me dimisere Philippi,
Decisis humilem pennis inopemque paterni
Et laris et fundi paupertas impulit audax,
Ut versus facerem . . . . . (4).

Iram deorum in caput « aetatis devoti sanguinis » detestatur:

Impia perdemus devoti sanguinis aetas,
Ferisque rursus occupabitur solum (5).

Instantium malorum « sollicitum taedium » eum acriter urget; quamobrem, ut animum curis anxium levet, in « Fortunatis insulis » perpetua pace frui vehementissime concupiscit:

Nos manet Oceanus circumvagus: arva, beata
Petamus arva, divites et insulas,
Reddit ubi Cererem tellus inarata quotannis
Et impotata floret usque vinea;
Germinat et nunquam fallentis termes olivae,
Suamque pulla ficus ornat arborem;
Mella cavâ manant ex ilice; montibus altis
Levis crepante lympha desilit pede, etc. (6).

Quae cum ita sint, quaenam causa est cur de allegoria dubitemus?

(1) *Inst. orat.* VIII, 6, 44. (2) Lib. 52, 2. (3) Vv. 17-20. (4) *Epist.* II, 2, vv. 49-52. (5) *Epod.* XVI, vv. 9-10. (6) *Epod.* ibid. vv. 41 et seqq.

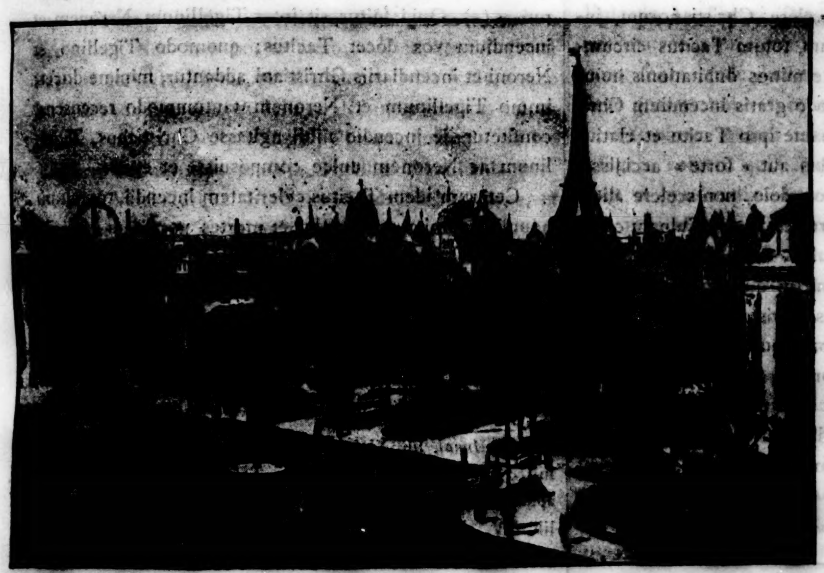
siquidem palatium est ex vitro totum, atque ita confectum, ut die omnes pluvii arcus ostendat colores lucis per vitra refractae, et quasi adamantinus mons videatur, noctu autem duodecim intus electricarum lampadum millibus coruscans aliquid grandius sit, quod fingere imaginatione possimus. Impone totum acervo rupium, per quas sexcenti aquarum rivuli labantur in inferiorem lacum, et habebis quod caelicolarum oculis dignum sit. Ipse, et mecum populi, noctu praesertim, perpetuas ibi horas contemplando terimus, nec me circum aliud sonat praeter hanc vocem: O pulcrum! O admirabile! *C'est joli; c'est merveilleux!*

Femineae vanitati, ambitioni sacrum voluere aedificium, nomine et re dignum sua, quod inter pontem Jenae ac turrim Eiffel attollitur, Trocaderum habens a tergo. Illic invisentium mulierum coetus nulla acceptione generis et regionis, quippe pares ibi et nigrae, et albae, flavae, et cupriae, et Buddhistae et Mahumethanae habentur. Ephemerides iis idoneae, potiones, bellaria, ludi, secretiora conclavia. Haec varietate blandiens atque retinens. Coram ponte, cui nomen Jena, mediis in viridariis Algerina pars, a sinistris quae sunt e Gallicis trans maria coloniis, a dextris tabernacula coloniarum a nationibus exteris deductarum, tum gentium ex Oriente ultimo et Africa, ac post Trocaderi palatium, cui transitorio ponte haeret, tabernaculum insulae Madagascariensis, ac Senegalensis; deinde tabernaculum Sudanense, et de Coquinquina, de Tonkino, de Cambogio, de Miquelonio, de litore Somaliorum, de Nova Caledonia, de Martinica, de Congo, de Guiana, de Guadalupa. In omnibus ades cuiusque gentis moribus, domibus, oppidis, templis.

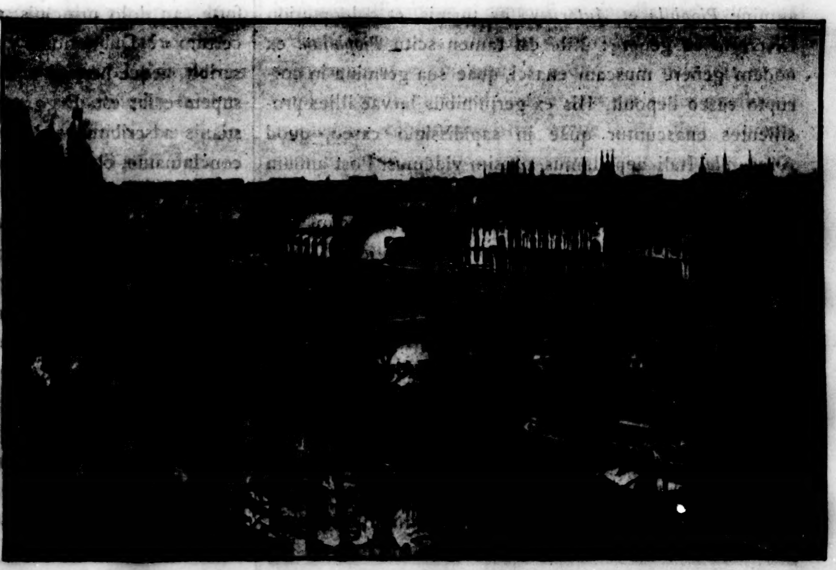
Nolo esse longus singula enumerans; at Transvaalianum non praeteream tabernaculum quominus indicem columnam auratam, quae ostendit pyramidem, aequam aureae massae a Transvaalianis fodinis effossae ab anno 1884 ad annum 1898. Basim habet in quadro metr. 2,50 pro quovis latere; assurgit metris 14,36, pondo chilogr. 621 786; pretio libellarum 2 141 709 418.

omnia urinatores, quasi extrema ad salvandum tentantes, oberrant, iacentque hinc inde cadavera. Ulterius, longius vulcanus submarinus flammas ab imo et fumigantes evomit undas, saeva tonans, saxaque eructans ad superficiem usque; moventur interea per aquas horribiles visu formae serpentium, squalorum, centimanorumque tentaculis horrendorum, et bella inter se cient, et victos devorant, dum grex minorum piscium territus ad scrupea et sub scrupea refugit rabiem cavens et famem potentiorum. Spectacula haec aegre linquis, quippe iugiter nova, et alia semper et eadem; at me terrent, afficiuntque moerore; scio enim vera fieri centies in oceano, quae video. Quid si in aliquid incidero simile ego deambulator aeternus? Vos Vieillotium fleretis; at ego, qui Sinas usque ire decreveram, visum prope quae illic bello gerantur, ego non oceano me credam, et propositum eundi deposui. Quo volueritis ibo, sed pedes, sed eques, sed rota vectus, sive me equus, sive electrides, sive vapor traxerint; navita nunquam.

Me tamen recreavit ac refecit ista Expositio; vidi

Parisiensis Expositionis prospectus ad Sequanam flumen.

Horticulturae aedes in Expositione Parisiensi.

aequa viae; inferius quasi ingens emporium cuiusvis rei, quae deformitati auferendae, pulcritudini augendae conferre possit, a cerussa et stibio ad odoriferas aquas, ad liquamina quae crines colorent; nec raro obtigit, videnti credite, sed taceatis oro, cicneam capillis intrasse feminam, exiisse corvinam. Nega nunc ibi esse Circem, nega metamorphosim! Quidquid autem ubique terrarum ac temporum fuit e crinalibus acubus, e taeniis, e zonis, e chirothecis, e palliis, armillis, catellis, annulis, inauribus, pectinibus, diadematibus, quidquid fieri potuit ex auro, ex argento, ex sericis, ex lino, ex gossypio apud singulos populos in regionibus singulis, omne congestum hic est; omne insuper femineum opus et labor omnis, a colu et lana ad rastra et ligones, a vanno et capisterio ad panificia et coquinas, hic per sua distributum tempora admiraberis, neque fictum coloribus, neque argilla dolatum, sed veris vivisque mulieribus expressum ad unguem.

Neque insignia minus illa duo ducantur, quorum alterum omnia quae ad silvas et ad venatum sunt, alterum omnia quae ad piscationem et navigationem continet. Illic a clava et arcu ad pyroballistulam, hic a rete et filo ad hamos et furcas, ab excavato trunco ad Phoenicium navigia et ab Aegyptiis, et Etruscis, et Romanis ad hodierna vapore, aut electride acta.

Inde digressi, si tamen inde cito divelli fas futurum erit, in Trocaderum procedendum reor multitudine tabernaculorum fatigans oculos, pulcritudine alliciens,

Post haec dignus mihi videtur ille Expositionis campus, qui Parisios reddit prout olim erant duobus abhinc saeculis. Hic habet vicum aevi medii, nempe a porta S. Michaelis ad S. Iuliani templum saeculo XIII aedificatum a fratria *des jongleurs, menestriers et maitres en l'art de la menestrandie*; vicum veteris fori cupediarii et nundinarii; denique vicum habet carceris pontis *du Change*, viam S. Laurentii, et Palatium Iustitiae. Hic videndae domus Molierii, Nicolai Flamel, pecuniosi viri in alchimia celeberrimi, nat. 1330, denique Theophrasti Renaudot, qui primus ephemeridem instituit anno 1631 *la Gazette*, et primo hebdomadariam fecit; mox frequentiorem. Atque haec vivit adhuc, et ea est, quae *Gazette de France* nuncupatur.

Duo sunt palatia denique, horticulturam, ac dendroculturam, sive arboriculturam attingentia. Haec non modo quidquid hortense et arboreum est, sed a rastro ad ventilabrum et ultra continent. Brassicas, lactucas, indivias habes ad palmam et bananum et cedrum. At quid simile tabernis, ac tabernaculis, quae « Via Parisiensis » dicuntur? Ibi « Turris admirabilium », « Tabernaculum Auctorum laetorum », «Palatium chorearum», « Niger Felis », « Palatium risus », « Domus cantionis » et similia; in quae semel ingressus, etsi sapiens, amens egredieris.

Aquarium autem summam omnium rerum contineri creditur. Dat enim pelagi fundum, marinis monstris pererrantibus inter scopulos et rudera absorptae urbis, inter fragmenta navis demersae, per quae

enim quid possit genus humanum si in pace quiescens sua bona et commoda curare potius, quam fraternas caedes et excidia voluerit. Cur ergo non aeterna pax, cur non aeterna gentibus cum pace felicitas atque prosperitas?

Spero fore hunc Expositionum fructum; populi enim tandem aliquando cognoscent quanta in pace adipiscantur, quanta bello perdant; rectores gentium autem quot mala congregent praeliis in populos suos. Proh! gentes intelligant, et erudiantur qui terram iudicant! Valete.

A. Vieillot.

CADAVERUM CORRUPTORES

Vita erumpit ex morte: ita enim rerum abditae leges volvuntur; inde etiam ad mortuorum aetatem aestimandam explorandamque viros doctissimos studiorum rationes duxisse credimus. Nec dicat fortasse quispiam: Eccur huiusmodi inquisitio? Sancta enim et salubris est supremi fati cogitatio.

Sed harum investigationum et aliud iuxta doctrinam sapientiamque naturae gravissimum pondus est, et quaestionum etiam, quae legalem, quam vocant, medicinam attinent; multum enim ac saepe interest utrum huic vel illi anno hominis mors adscribatur; quam quidem « cadaveris aetatem » nuncupari nemo mirabitur.

Meghin, Lutetiae Parisiorum medicus, multa ad rem experimenta tentavit, planeque ostendit cadaveris corru-

Italorum palatium in Expositione Parisiensi. (Cfr. num. XV, pag. 117).

EX GALLIA

De omnium rerum Expositione Parisiensi.

VI.

M[illegible] aggressurus iter, longum spatio, diuturnum tempore. Ne putatis quo pergam; nescio et ipse; hoc unum certo scio, me abiturum; uno quippiam loco nequeo consistere ab incunabulis impatiens morae. Antequam inde divellar, mitto ad vos epistolam reliqua Expositionis nostrae, veluti compendio, continentem.

Palatium a dextris turris Eiffel opticae sacrum est longum in quadro metrorum millia, quingentis minus, molo occupans arduo propter lacum; cui dominatur prospectu et fornice Zodiaci signis illustri, sculpturis Phoenicea dolatis. Persarum more columnae assurgunt; parietes complent astronomica instrumenta sexcenta, proni clepsydrae, quadrantia, monumenta omnia quae sunt ad metiendum tempus, quaeque fuerunt, anaglyptis referentibus, ac tum re, tum symbolis quaeque exprimentibus. Per scalas ubi gradieris, ambulacro potiris unde aditus ad aulam *siderostati*, cuius aulae fornix vitris arte mira confectis operitur, ita ut die aurorae borealis imaginem reddat; noctu autem, opportune irradiante electride, fornix tota caelum est inscriptum sideribus ad unguem, et astrorum referens manipulos, quos constellationes astronomi appellant. Hic erigitur siderostatus ille Focault, cui famulatur telescopium ingens, metris sexaginta productum, et crystallinis lentibus metro ac 25 cm. latis in obiectivo praestans. Pondus siderostati 45 000 chilogrammata aequat in summa; mobilis pars 15 000. Speculum duobus patet metris, ac 3600 chilogr. pondo est. In telescopium impendimus duodecim centena libellarum millia; at rem fecimus, quae similes eiusmodi supereminet omnes,

Quantum lenta solent inter viburna cupressi.

Sunt hinc et inde transennae, quibus liceat omnia caeli mille ac ducentis simul hominibus contemplari. Duo hominum millia proiectiones photographicas, ut aiunt, intueri una possunt.

Prope, circaque turrim hanc plura sunt aedificia; e quibus non praeteream Mauritanicum tabernaculum, nomini, moribus, ritiuque suo consentiens; hinc imitatio Venetae urbis, ac monumentorum, quae in illa sunt, atque hac te in urbe versari credes; praeter unum quod singula minora sunt veris, habent mare, habent marinas vias, lintres, Marci basilicam, Ducale palatium, plateam illam caelo tantummodo dignam, et reliqua quot brevi cohiberi spatio potuere. Inde est *Panorama*, est *Mareorama*, in quibus ubi fueris, omnia experieris et motu et oculis, quae experireris Mediterraneum per mare navi devectus ab aurora ad vesperas, a procella ad quietem, a Gaditani freti conspectu ad maritimarum urbium visum, portuumque quot sunt; et Massilia, Venetiae, Neapolis, Panormum, Tunes, Constantinopolis apparent, suntque in portubus frequentia, adventus, et recessus navium, et in navibus ipsis, et ad litus baiuli, nautae, mercatores de suis colloquentes negotiis, modo inambulantes, modo rixantes, modo stantes, modo abeuntes, modo redeuntes, ita ut nihil a vivis discrepent, praeter sonitum vocum ac violentiam verborum.

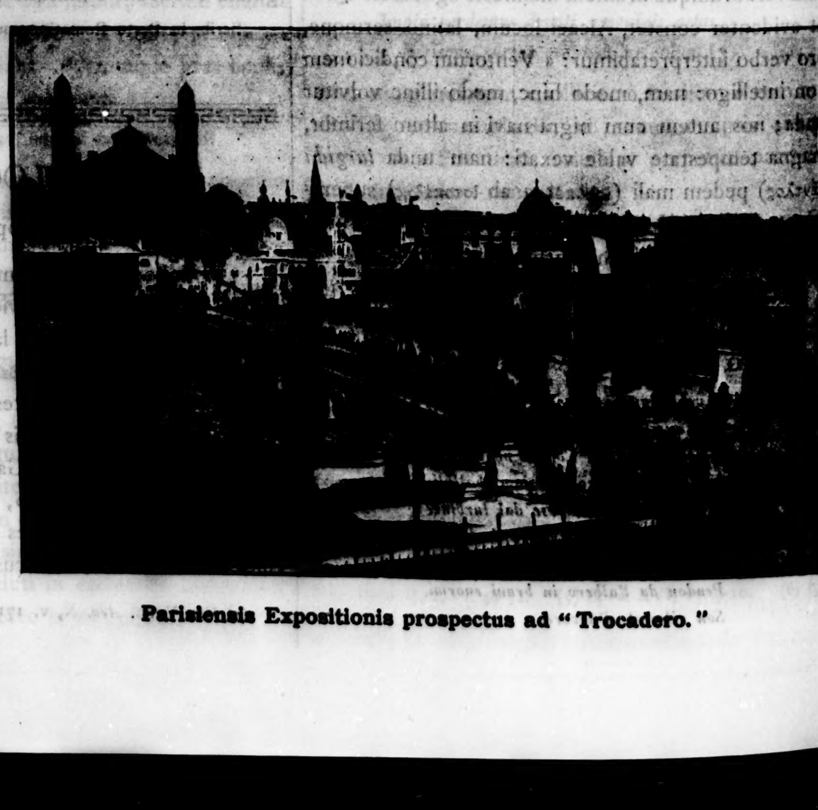
Digressi procedamus per gradus ascendentes ad locum, subter quod quinque mundi partes ab Asia ad Australiam ita in solo redactae atque imitatae sunt fluminibus, montibus, urbibus, peninsulis, ut ipse tibi videare ad multa passuum millia per caelestia praetervectus, unde subiectum terrarum orbem, novus quasi Scipio somnians, contuearis. Atque inde, uti credas tibimetipsi illic esse te ubi non es, ingredere globum, sphaeram illam ingentem, quam circum vicissitudines suas astra complent. Interior pars triginta et quinque metris diametro patet. Medius insedis terrarum orbi, quem circum sol, luna, sidera, cometae, nebulosae, quaeque suo motu proprio, intervallisque ex proportione volvuntur, propriis radiis, propriis figuris, electride movente omnia et globulos irradiante.

Festinat in scribendo calamus, cui multa supersunt, et plurima tranat, quamvis digna relatu, inter quae non exiguam sibi mentionem vindicant aedificium reipublicae Italicae, cui a Sancto Marino nomen, ac tabernaculum Societatis Angers a fodinis, et palatium, quod *Comptoir d'escompte* appellatur. Non enim haec frustra inviserentur.

At est aliud adinventum, quod spectatori orbem terrarum viantem offert sedenti, licet spectator iuret orbem stare, viare se. Dicitur gallice *Tour du monde*. Qui spectat in tenebris est; repente ita solum commovetur ut sedens putet se, nescio quo movente, transferri. Tunc quidquid est in urbibus Asiae, in Africa, in Europae meridionalis litoribus, a Lusitania ad Sinenses et Iaponenses, quidquid infra totum progreditur lente, percellit oculos, quasi est ad manus, et interea ipse abire credis non quatuor millia imagines, tabulasque, sed res totidem et visurus et videns. Athenae, Bosphorus, Byzantium, solemnia rudera priscae Eliopolis, nunc Balbek in Syria, Aegyptus, influentiaque per isthmum effossum ad Suez utraque maria, regiones Aethiopum, Ceylan mirabiliter arborescens, India duplex et monumenta eius, et Sinae, et Iaponensium insulae heic quoque praetereunt habitatoribus frequentes suis.

Palatium subit, cui nomen est a moribus vestium et consuetudine vitae apud Gallos, quos exhibet a temporibus antiquissimis ad romana, inde per immutatum imperium, aevumque medium ad Renascentiae, quos dicunt, dies, atque ad eos, quibus nunc vivimus. Hinc vestesque feminarum gallarum ante casas, hinc romana indumenta apud Gallos, Cluniacenses Thermae, Clodoveus et Clotildes, castellum sive arx dynastae, filia Caroli Temerarii, patriciae saeculi illius, mox persona tragica. Alibi Catharina e Mediceis una cum astrologo, monachorum pompa religiosa per vias priscae urbis Parisiorum gradiens, Henricus IV et Gabriela, Maria e Mediceis, Ludovici XIV filiae, denique Napoleon et imperatrix, dum haec sibi imperiale paludamentum pro die consecrationis aptat. Post haec quidquid Parisiensis ars molita est quoad vestes et ornamenta vestium. Immane opus!

Aedificium singulare prope est, quod « luminosum » dicere antonomastice libuit. Meruit nomen;

Parisiensis Expositionis prospectus ad "Trocadero."

minis restinguere prohibentium, et quia alii palam faces iaciebant, atque sibi esse auctorem vociferabantur, sive ut raptus licentius exercerent, seu iussu ». Qui in hisce, quae ad verbum et apicem retuli ex Tacito (1), Neronis iussum, Tigellini operam, et utriusque administros non viderit, aut coecus est, aut videre negat.

Sed quae Taciti sunt persequamur.

Habemus itaque (2): « Eo in tempore Nero, Antii agens, non ante in Urbem regressus est, quam domui eius, qua Palatium et Moecenatis hortos continuaverat, ignis propinquaret. Neque tamen sisti potuit, quin et Palatium et domus, et cuncta circum haurirentur. Sed solatium populo exturbato et profugo, Campum Martis, ac monumenta Agrippae, hortos quin etiam suos, patefecit: et subitaria aedificia exstruxit, quae multitudinem inopem acciperent. Subvectaque utensilia ab Ostia et propinquis municipiis. Pretiumque frumenti minutum, usque ad ternos nummos. Quae, quamquam popularia, in inritum cadebant, quia pervaserat rumor, ipso tempore flagrantis Urbis, inisse eum domesticam scenam, et cecinisse Troianum excidium, praesentia mala vetustis cladibus adsimulantem ».

Subdit (3): « Sexto demum die, apud imas Esquilias, finis incendio factus, prorutis per immensum aedificiis, ut continuae violentiae campus, et velut vacuum caelum occurreret. Nec dum posito metu, redibat, haud levis, et rursum grassatus, ignis, patulis magis Urbis locis, eoque strages hominum minor: delubra deûm, et porticus amoenitati dicatae, latius procidere. Plusque infamiae id incendium habuit, quia praediis Tigellini Aemilianis proruperat. Videbaturque Nero condendae urbis novae, et cognomento suo appellandae gloriam quaerere. Quippe in regiones quatuordecim Roma dividitur: quarum quatuor integrae manebant, tres solo tenus deiectae: septem reliqua pauca tectorum vestigia supererant, lacera et semiusta ».

Nihil, prouti videtis, de Christianis incendia vel meditantibus, vel promentibus, vel cientibus, nihil de hisce, ne nomine quidem. Unice Nero ac Tigellinus prorupe-

(1) Lib. XV, cap. 38. (2) Lib. XV, cap. 39. (3) Lib. XV, cap. 40.

runt in scenam, unice crimen inditum iis. Quapropter haec est summa Tacitianae narrationis: Incendium Urbis forte, an dolo Neronis excitatum sit, incertum; utrumque tradidere scriptores rerum. Ex hisce autem, quae Tacitus enumerat, excluditur prorsus quod forte fuerit, asseritur, ostenditur atque probatur Neronis dolo fuisse. Aut fortuito flagrasse dicendum, aut Neronis dolo exarsisse; nil medium. Tacito non cladis caussa casus, sed Nero videtur.

Sed quae addantur consideremus. Cap. 41 incendii damna notat, notat insuper tempora, quae nonnullis fatalia rediisse visa sunt ab incendio Gallorum. De Christianis ne verbum quidem. Cap. 42 narrat Neronem usum fuisse magistris ac machinatoribus Severo et Celere ut novam resuscitaret e ruinis urbem, viris audacia aequantibus dementiam principis. Cap. 43 novus Urbis ordo ac magnificentia et elegantia narratur, et Neronis munificentia uti quaeque restituerentur; perstringuntur autem viae latiores antiquis, quia nimis soli patentes, atque ideo insalubres; nulla enim umbra defensae graviore aestu exardescebant. Cap. 44 narrat piacula, sacrificia, supplicia diis facta, et iis utitur verbis: « Et haec quidem humanis consiliis providebantur. Mox petita diis piacula, aditique Sibyllae libri, ex quibus supplicatum Vulcano et Cereri Proserpinaeque, ac propitiata Iuno per matronas primum in Capitolio, deinde apud proximum mare, unde, hausta aqua, templum et simulacrum deae prospersum est, et sellisternia ac pervigilia celebravere feminae, quibus mariti erant ». Siquis autem intelligere voluerit quid sonent haec verba Taciti dum re colit et prae oculis pietatem Neronis ponit, legat necesse est, quae idem ipse auctor praenotavit in superiore libro, ac praemonuit. Ibi enim (1), atrocia infandaque plura Neronis postquam historiae consecravit, ita habet: « Dona ob haec templis decreta. Quod ad eum finem memoravimus, ut quicumque casus temporum illorum nobis, vel aliis auctoribus, noscent, praesumptum habeant quotiens fugas et caedes iussit princeps, totiens grates deis actas; quaeque rerum secundarum olim, tum publicae cladis insignia fuisse ». Videtis igitur quid includant et ostendant, et quid, Tacito suadente, pia illa et solemnia significent, nec non quanta causa minime pietati religionique Augusti haberetur fides.

Hinc historicus prosequitur (2): « Sed non ope humana, non largitionibus principis, aut deûm placamentis, decedebat infamia, quin iussum incendium crederetur »! Erant igitur Christiani, iudicio omnium, immunes a quavis etsi remota suspicione incendii; nemo eos accusaverat, quia nemo viderat, et ideo quidquid sequitur post haec Neronis unius accusatio est. Quod quidem egregie notat auctor, si latina quae dixit latina severitate interpretemur. Ait autem: « Ergo abolendo rumori », non: *ad abolendum rumorem*! « Nero subdidit reos, et quaesitissimis poenis adfecit, quos, per flagitia invisos, vulgus Christianos appellabat ». Taciti breviloquentiam et elegantiam pedestri sermone declaramus, reddentes verbis et vocibus, quod non interpretationis libertate, sed licentia iis auctor opusculi tribuit a sententia Taciti longe diversum: Quum nec ope humana, nec largitionibus Neronis, aut deûm placamentis decederet infamia, quin a Nerone iussum incendium crederetur, Nero huic infamiae, quam abolere debebat, in locum sui nominis conatus est substituere, et substituit, ac dedit gentem ob flagitia invisam, quam vulgus Christianos appellabat, et quaesitissimis hanc poenis affecit, quasi ipsa – non *ipse* – crimen incendii patrasset.

Re quidem vera ex toto contextu Taciti, qui Neronem ac Tigellinum, et utriusque servos, uti ex iis quae retulimus patet, incendii auctores et ministros ostendit, rei non sunt Christiani, qui antea nunquam apparent, proptereaquod ii rapti sunt in infamiam et poenas, quae Neronem, Tigellinum et ministros utriusque debuissent absumere, non eos, qui a crimine, Tacito teste, abfuerunt. Idque clarius fulgebit, si verbum *subdere*, quo hic Tacitus utitur, exponamus, quod tamen in proximum numerum, spatio deficiente, differimus.

G. P.

(1) *Annal.* lib. XV, cap. 64. (2) *Annal.* lib. XV, cap. 44.

Loll. — Probe tenes Nicolai De-Arcu versus in sui temporis grammaticos, quod is fuit ante annos prope tercentos; praesentes grammaticorum principes et interpretes latinitatis praestantissimos ignoras. Eo in numero sunt Bassius, Belsanius, Bertolottus, Boninus, Cecius, Ciccarellus, Cocchis, Comparettus, Cornalius, Corradus, Cortesius, De-Blasius, Decia, De-Marchius, Ferrerus, Giambellus, Gnesottus, Hercules, Landuccius, Marendutius, Menghinus, Mestica, Natta, Novara, Pagliccius, Paisius, Pascalius, Padera, Pettius, Piovanus, Pratesius, Rigutinius, Rocchius, Romitius, Sabadinus, Sassatellus, Stampinius, Tincanus, Trezza, Valmagius, Zenonius, Zienliskius...

Treb. — Remove, quaeso, grammaticos atque eruditos: da, si qui sunt, artifices in scribendo.

Loll. — Praeter innumeros, qui gradum doctoris per latinam disceptationem summa cum laude adepti sunt, quorum in dies crescit numerus; praeter tot exterarum gentium scriptores eximios; praeter denique Leonem XIII P. M., qui humanitati et ascensui omni antevertit, possum afferre nomina Anzolettae, Cimae, Eusebii Friderici, Festae, Gandini, Garitii, Giri, Giussani, utriusque Gnesotti, Gualandi, Lanfranchi, Mengotii, Milli, Muccioli, Nencini, Nocella, Pascoli, Ramorini, Rasi, M. Ricci, Rieppi, Tarozzi, Tartarae, Tripepi, Vitrioli, Vulpini...

Medias voces abrupit praeeuntium clamor: — Properate; adest Petrus excubias agens ad portam Reatinam.

Tum Trebatius et Lollius citato cursu consecuti socios factoque agmine veterem praeceptorem consalutarunt. Quo trahente per funem senis asinum, primum se intendentibus tenebris, Reate ovantes ingressi sunt.

P. Angelini.

(Ad proximum numerum).

COMMUNIA VITAE

Vinea, vindemiae, et quae propter. (1)

Hisce, hero curante et advigilante propius, rite confectis, variae seligendae sunt uvae, singulae iuxta speciem, ut seorsim premantur. Sed curae domino sit, antequam vinitorum agmen in ordines vitium depopulandarum intret, solum occare et comminuere, ne sit gleba, sed omne in aequo; idque ea potissimum causa, ne dum a vite exspoliata mulieres recedunt, « scirpum », seu corbulas in capite gestantes, offendant pede in glebas, vel inaequali labantur solo, deiectasque in terram una cum « cophino » comminuant atque atterant uvas, mustumque disperdant. Quae autem ad succidendos bothros mittuntur, sedulo monendae sunt, sedulo erudiendae circa opus, quod creditur ipsis faciundum. Nam eadem in vite non omnes pariter bothri idem sapiunt. Vitis dicitur integrum fructuosae huius plantae. Partes autem eius praecipuae habentur « sarmentum », quod est vitis truncus; a sarmento, ceu rami, « coles » erumpunt, modo bini, modo unus. Ex hisce qui uvam pariunt, putati quum sint « palmae » dicuntur, atque etiam « parilemae ». Qui coles autem putati curvantur in arcum, et sudibus, queis vitis innititur, alligantur, « capreoli » appellantur, seu « capreae ». Capreolus igitur est « coliculus » viteus intortus plerumque ut « cincinnus », a quo novi palmites ac racemi progrediuntur; palmites autem per sudes gradiuntur crescentes, capiuntque alta, atque hinc dicti capreoli, quod in ardua captanda, caprearum instar, festinent. Quapropter sedula mulier excludet electo canistro quotquot erunt « botryones » et « scipiones », qui vel a « flagello » aliquo, vel a « palmite » ipso oriantur; hi enim immaturi saepe, crudique, insulsi semper. In ipsis autem ex eadem vite seligendis racemis illos addat optimis, qui sole aperto, et qui sarmento, et qui solo propiores, tum qui nihil habeant corrupti in globulis, nihil grandine perculsum; optimi quoque faciendi illi sunt, quos aves, uti turdi, passeres, ficedulae, merulae rostro percusserint; volucres enim, cum tanta ipsis pateat copia rei, sibi optima tantummodo quaerunt et occupant; idemque vespis et apibus in more est.

Plurima sunt autem uvae genera, quae inter se differunt, et inde facile distingui possunt, primum colore, secundo conformatione, tertio densitate, quarto magnitudine, quinto denique odore. Singula dum enucleamus, nomine vel proprio, vel propiore indicamus. Quadruplex in uvis color. Sunt enim atrae penitus, quas inter « hispana », quae et « granata » et « granatina », ceteras antecellit; cui proxime accedit « caesenatica » vel « caesanensis », omnes praetergressa laudes in Sublacensibus vinetis, quam et alibi « aleat'cam » dictam invenio. Purpurea sequitur uva, quae et « miscella », et « graeca », et « nigella », et « helvenacia », et « fraga », diversa apud diversos. « Flava » tertia est, quae Urbevetanos, Latiosque ditat colles, et Siculas et Appulas et Lucanas vineas, squallentis auri colorem praeferens, cui adnumerandam censemus « smyrneam », « aminneam », quamvis ex ea nigra quoque sit species, et « creticam », quae apud nos « malvasiam » et « apiciam » et « scanthianam » et « apianam » vulgo, « muscatellam » apud Italos. Quarta denique ea, quae viridi colori proximior, ex qua « labrusca » quae dicitur in Marsis, praecipue ad Fucinum lacum, et quae « gallica » passim. Ceterum siquae uvae sole carent, viridem potius quam flavum, immo et aegre purpureum ineunt colorem, rara quinime est quae sole fruens non flavescat, saltem in racemi parte solis radiis obversa.

Ad conformationem quod attinet, quadruplex haec pariter est. Prima « cornuata », et adamussim cornu referens in singulis acinis. Haec Tiburis divitiae ac deliciae, et huius urbis in agro et hortis mirabiliter sobolescit. Colore duplex, nempe et miscellum exhibet, et ex viridi flavescentem; haec autem ultima primae longe supereminet. Altera species acinos habet ad ovi formam, et in hac specie praestat « sicula », quae *zibibo* italice

(1) Cfr. num. sup.

[illegible] ab aliquot minimorum animantium speciebus [illegible] perfici, quae statuta quadam vice et lege ad detrimenti ultimi opus alias aliae sequuntur. Quin etiam singulae quae exinde denotantur phases distincto et proprio odore etiam significantur. Iamque praeter *microbos* hos – ut graeca, quae in usu est, voce utar – octo insectorum genera una cum acaris quibusdam cadaveri corrumpendo vacant, eodemque microborum ordine adveniunt. Principalis enim aëris odoribus ex cadavere undique [illegible] sua quaeque vice funebres larvae illiciuntur. Cuius corruptionis militias hodie simul recensemus.

Vix itaque [illegible] homo ultimum efflavit anhelitum, [illegible] muscarum agmen ex *Curtonevra* et *Calliphora* [illegible], quae in carnem [illegible] non maceratam vires [illegible]. Tertia autem vel sexta post mortem die, cum [illegible] corruptionis odor acrior diffunditur, alter [illegible] ex muscis *Luciliis* et *Sarcophagis*, [illegible]. Adipes autem mortui in [illegible] quorumdam titillat ex *Dar-* [illegible] *Aglossa* nomine distinctas. [illegible] « lapsoeum », quem [illegible] cadaver induit, ad [illegible] ex quarto [illegible] *Anthomyia* ex termin, et coleopterion *Cracrebio* ex genere: utile est tamen scitu *Piophilam* ex eodem genere muscam [illegible], quae sua germina in corrupto caseo deposuit. Illo ex germinibus larvae illius prosilientes [illegible] quae in sapidissimo caseo, quod [illegible] Itali appellamus, passim videmus. Post annum [illegible] sunt in cadavere [illegible] in locum [illegible] *Tyro-* [illegible] vis [illegible] locus est *Silpha*, [illegible] et *Der-* [illegible] non potuit. [illegible] inclitum,

[illegible]

coleopterii *Fenebrio* et *Ptinus* instruunt, qui micis ex ceteris septem epulis relictis contenti sunt.

Post haec nihil ex cadavere quam ossa arida supersunt, quae contra parasitas et tempus diutius obsistunt.

Paternos, maternos atque germanos hos complexus caro hominis in sepulcro experitur!

R. SPINA.

CUINAM URBIS INCENDIUM TRIBUENDUM

QUOD NERONIANUM DICITUR (1)

II.

CORN. Tacitus narrans Urbis incendium ita exorditur (2): « Sequitur clades, forte, an dolo principis incertum, nam utrumque auctores prodidere, sed omnibus, quae huic urbi per violentiam ignium acciderunt, gravior atque atrocior ». Duas hic tantummodo incendii causas Tacitus indicat: 1° « casum », « infortunium », « accidens », quod est unicum in vocabulo « forte »; 2° « dolum Neronis ». Tertium non datur, sententia Taciti ipsius. Quonam igitur fide, quanam auctoritate tertium interserimus, quasi scripserit: « Sequitur clades, forte, an dolo principis, an scelere Christianorum, incertum »? Dubitationis campum totum Tacitus circumscribit, neque homini cuilibet terminos dubitationis huius superare fas est. Ergo non modo gratis incendium Christianis adscribitur, sed, repugnante ipso Tacito et elatius conclamante, cladem hanc Urbis aut « forte » accidisse, aut Neronis dolo accidisse; non dolo, non scelere aliuscuiusque. Neronem culpa exuere desideras? Culpam casus excipiet. « Forte » el Casum culpa cupis exuere? Unus Nero culpa induetur. Christiani, in quos crimen inficias, ne nominantur quidem, quasi sceleris auctores, a Tacito.

Sed [illegible] auctoris prosequamur. [illegible]: « Initium in ea parte Circi ortum, quae Palatino Caelioque montibus contigua est. Ubi per tabernas, quibus id mercimonium inerat, quo flamma alitur, simul [illegible] coeptus ignis, et statim validus, ac vento citus, longitudinem Circi corripuit ». Videte hic ignem non Christianis, sed vento citum. Iuvat autem... Proh! si probare potuisset, qui Christianos accusat, si probare, si ostendere saltem potuisset flammas ab aliquo, in Christianorum potestate quod esset, aedificio processisse!... Istud esset forsan indicium, aut posset esse... Ne speres. Idem quippe Tacitus ad Neronis indicandum animum, iussum, dolum, opus, haec habet in eodem libro cap. 40: « Plusque infamiae id incendium habuit, quia praediis Tigellini Aemilianis proruperat ». Proh! si Tigellinus hic vel pontifex, vel episcopus, vel presbyter apud Christianos fuisset, aut saltem Christianus! Dubium fortasse tunc esset... Ne speres. Tigellinus enim hic non modo idololatra, sed amicus Neronis, « veterem impudicitiam atque infamiam in eo sequentis », et « validior Tigellinus in animo principis et intimis libidinibus assumptus » (1). Qui quidem Tigellinus « validior in dies, et malas artes, quibus solis pollebat, gratiores ratus, si principem societate scelerum obstringeret » (2), caedium ipsi, scelerum, impudicitiarumque omnium et pars et suasor, et omnis lasciviae magister fuit (3). Igitur Nero alter hic, non Christianus; et ideo notatum est incendium e praediis Tigellini erupisse, quia « videbatur Nero condendae urbis novae et cognomento suo appellandae gloriam quaerere » (4). Quid igitur sit inter Tigellinum, Neronem et incendium vos docet Tacitus; quomodo Tigellino et Neroni et incendiariis Christiani addantur, minime docet; immo Tigellinum et Neronem tantummodo recensens, confitetur de incendio nihil agitasse Christianos, Tigellinum ac Neronem unice composuisse et egisse.

Ceterum idem Tacitus celeritatem incendii, tumultum populi, calamitates infandas et mortes postquam narravit, in eadem paragrapho addit: « Postremo quid vitarent (Romani), quid peterent ambigui, complere vias, sterni per agros: quidam amissis omnibus fortunis diurni quoque victus, alii caritate suorum, quos eripere nequiverant (e flammis), quamvis patente effugio, interiere. Nec quisquam (domos) defendere audebat, crebris [illegible]

(1) Cfr. supr. cap. (2) *Annal.* lib. XV, cap. 38.

(1) *Annal.* lib. XIV, cap. 51, in fine. (2) Ibid. cap. 57, init. (3) Cfr. Scholiast. Iuven. *Satyr.* I, v. 155; Apollonius apud PHILOSTRAT. *Vit. Apollon.* IV, § 44. (4) TACIT. *Annal.* lib. XV, cap. 50.

LOLLIUS

SIVE DE PROVECTA LATINITATE

[illegible] copiam affectantes, circulatoriam volubilitatem sectantur, et a trito verborum ac sententiarum orbe numquam discedunt? Accipe nunc, si vis, Trebati, [illegible] praeclara nomina, quibus magistris utebamini ab[illegible].

Treb. — Mitte, quaeso. Nunc enim maxime intelligo, quam vere Diogenes affirmaverit, oratores atque omnes in dicendo gloriam quaerentes, ter homines esse, quod essent ter infelices. Itane vestri memoriam ingrata aetas obruit, dilecti mihi Laureani, Castellani, Massi, Milloti? Haec ab ingratis nepotibus gratia refertur, ut hi sese frugum auctores arbitrentur, quas ipsi seruistis?

Loll. — Multa quidem de istorum beneficiis tibi assentiar, ut ingrati animi crimen diluam. Fuerint igitur iidem viri quales Augusti aetas aut Leonis tulit. Quae si ita sunt, vivere adhuc necesse est ipsorum magisterium, ita ut nobis, aetatis vestrae filiis, aut certe nepotibus, [illegible] a te, pater Trebati, a tuique similibus institui sumus.

Treb. — Ita prorsus.

Loll. — Qui ergo tanti magisterii proximos heredes adeo insectamini, ut litterarum latinarum lumen exstinctum penitus affirmetis?

Treb. — O morem praeclarum disciplinamque a maioribus traditam, si quidem teneremus! Sed, nescio quo pacto, iam de manibus elabitur. Sunt enim certi homines, qui non putant satis conversam esse rempublicam, nisi in communem poenam litteras etiam detruserint, nec mactare se posse Minervae gratiores victimas, quam si graeci et latini sermonis excidio nefarium in religionem odium expleverint. Horum opera, non culpa nostra, damnum immaturo interitu res romanae latinaeque litterae fecerunt.

Loll. — Sint haec uti vis; stat adhuc tamen Capitolium vestrum; stat vigetque vetus illa institutio in scholis plurimis; nec impedit quisquam quominus nova ratio studiorum a iuventute arceatur. Tuo ipsius testimonio utar, Trebati, cui vox illa nuper excidit: ego vestrum caelum curare non soleo. Quae cum ita sint, de duobus alterutrum fateri necesse est, aut impar esse vetus magisterium, aut falsum crimen ignoratae latinitatis.

Treb. — Ede tabulas, Lolli; da nomina auctorum Latii restituti.

Loll. — Habes in publicis commentariis, in officinis librariis, in bibliothecis, in lyceis, in scholis primordiorum, in circulis, in ore doctissimorum hominum; quae omnia, nescio quo pacto, vestram oculorum aciem fugiunt. Nisi forte versari adhuc vos arbitremini ea in aetate, quum quaereretur, quo sermone latina esset exaranda grammatica; aut quum primum ipsa italice prodiit, quod quidem non ante annum reparatae salutis MDXXIX contigit; vel quum post annos paene viginti, libros de lingua romana sex dedit Franciscus Priscianensis, quem deinde exceperunt Fabrinus, Griphonius, Toscanella aliique satis longo intervallo grammatici, usque ad puerorum terrorem F. Porretium; aut quum elegantiarum aucupes primi exstiterunt ac vocabulorum indices, quibus Calepinus nomen dedit, quemadmodum Americae Vespuccius. Non ea profecto tempora Hortensii memoriam postulabant, ut scriptorum nomina recitares, nota etiam mulierculis. Tu a me indicem quaeris, quum imprimendarum litterarum perfecta ratio, quum novae urbis exploratae plagae, quum longe lateque tentata itinera doctrinae patrimonium commune effecerunt auxeruntque cognoscendi cupiditatem tot reperta monumenta, tot provectae disciplinae, tot eruta e tenebris arcana sermonis et comparatae Ariae linguae, tot ad unguem emendata atque illustrata veterum scripta, tot studia mutuo collata, tot subtilius investigatae rationes perdiscendae vetustatis in omni vitae explicatione. Nomina quaeris, quae ut minus in scena sint efficit numerus. Quod si uberiores ex agris exspectandi sunt fructus, quo plura sunt iugera in quibus oliveta fiant aut instituantur vineae, iam intelliges, quemadmodum propagata undique magisteria et multiplicata gymnasia maiorem ingeniorum segetem sint redditura. Qua in re, ut omittam ceteras gentes, velim scias, anno MDCCCXCIV, in foederatis Americae civitatibus latino sermoni vacasse, quum in publicis, tum in privatis scholis utriusque sexus adolescentes ad numerum plus viginti millium et quingentorum (1).

Treb. — Ede tabulas, ede nomina.

Loll. — Heic, medio in agro Reatino, requiris tabulas, poscis nomina? Accipe quaedam nihilominus, prout menti succurrent. Audistine quidquam de libris Bertani, Curtii, Cimae, Drägerii, Krebsii, Madvigii, Mullerii, Nägelsbachii, Zambaldi...?

Treb. — *Paedagoguli abite, abite pestes,*
Istinc ferte pedem, invenusti, inepti,
Invisi pueris bonis malisque;
Abite in miseram crucem, exsecrati,
Saecli perniciesque litterarum,
Limprandi, Metriique Fusiique,
Prandini, Ochinari atque Iuliani,
Scopaeque et Boreae et Rutiliani.

(1) *Report of the Commissioner of education for the year 1894-1895.* Vol. I, Washington, 1896.

PER ORBEM

Properantibus tristi sub dio udesaque caeli temperie morientis anni diebus non diffiteor itinera haec mea graviora effici, eoque praesertim quod meridionali, quo sum, corporis habitu, et uno sole nitido puroque aëris adspectu laetus, aquariam tempestatem non aliter quam Tartarinius Tarasconensis in Helvetiae finibus deambulans horream. Verum, quod muneris est, invitus perficiam, referamque potissima quae postremi dies attulerunt. Quamquam ea quoque adeo similia temporis, adeoque tristia plurumque adinveni, ut hac etiam de causa consultius egissem, si nunquam profectus essem.

♠

Galvestoniam procellam, qua civitas frequentissima ditissimaque solo aequata est, Annamiticam fortunam aemulatam esse ex Gallicis diariis audio. Ex Hong-Kong enim insula telegrapho nunciatum est Annam regionem omnem, quam Galli coloniam occupant, horrida tempestate fuisse vastatam, incolarum duo millia occubuisse, domorum autem quatuor millia deleta.

In Punicis Africae litoribus novum infortunium Gallorum pariter colonis ingruit, qui ad Matlaoni loca in phosphati metalli fodina adlaborabant. Fodinae enim parietes heic et illic contremiscere, hiare, ruere coeperunt, neque effossores, quamvis citissime fugientes, incolumes omnes subita ruina evaserunt; immo plus quam triginta saxis atque lapidibus interclusi atque obruti sunt, quorum de salute nulla iam spes superest. Caracas denique, in meridionali America urbs, ingenti terraemotu quassata est, gravesque hominum caedes aediumque ruinas persensit; exterarum gentium legati plurimi, italico excepto, vulnera inde retulerunt, ipseque reipublicae praeses vix e fenestra in plateam prosiliens a suae domus ruina sospes aufugit.

♠

Belgarum et Austrorum gentibus currum vehiculorumque damna haud leviora supervenerunt. Vaporitraha ex Charleroi profecta apud Iunet locum e tramitibus aberravit, quatuor supra decem e viatoribus in terram pulsos graviterque sauciatos contudit. Sed Vindobonae, in *Favoritenstrasse* via, electrica vis graviora attulit; telegraphica enim funis fracta e malo concidens, aliam tetigit quae currum in via agebat. Tunc pertransiens statim mulier, fluida circum electridis vi praecincta, sensibus destituta cecidit; viri, qui ad sublevandam concurrunt, ipsi vicissim procumbunt, ictus terribilis inopinato omnes quatit, adeoque violentus, ut alterum e sospitatoribus in vitae discrimen adduxerit.

♠

Seditiones et desertiones, quas hominum malesuada perfidia commovit, alias regiones perturbarunt; ex America vero opifices, qui Walleyfield in Canadiana republica ex opere recesserant, ad concordiam rediisse tradunt, eo quod a gubernatoribus impetraverint, ut ad tuendam regionem milites ex Gallica stirpe Anglicis militibus sufficerentur. Sed in Moldavia agricolae per Sant loca tumultuantes compescere armis oportuit. Buda itaque in oppido curionum aedes seditiosa turba aggressa est, easque tanto furore occupavit, ut vix illi qui adessent, e fenestris prosilientes, aufugerint: quare concurrentes milites in turbam ballistis usi sunt, et octo vulnerarunt ad necem.

♠

Eadem pertimescebant Lugduni Gallicae reipublicae moderatores, ne in feriis evenirent, quae ad inaugurandam Carnot, defuncti praesidis, statuam habitae sunt. Redundabat igitur militibus civitas omnis, ne quis Loubet praesidem voce aut manu petere auderet; sed res praeter spem tranquilla quiete perfecta est. Immo advenienti praesidi, equitibus cataphractis praecincto, populus festanter obviam properavit, acclamationes et salutationes et plausus magno strepitu iteravit. Augagneur, qui curionibus syndicus praeest, Waldeck-Rousseau, qui supremo administrorum collegio praeficitur, fusas orationes plaudenti populo habuerunt. Laetitiam auxit cumulavitque Russorum Caesaris epistola, Livadia ex urbe telegraphico tramite ad Loubet missa, qua de inaugurato novo signo, ob merita Carnot praesidis in foedere Russorum Gallorumque provehendo, vehementer gratulatus est. Epistolam Galli veluti non fractae amicitiae pignus optatissimum accepere, Russorumque ad Caesarem gratias agens Loubet praeses statim rescripsit.

♠

Post ferias autem Lugdunenses ultimo loco nuptialia referre iuvat, ut quod tristia coeperunt, laeta iter concludant. Ea quidem Vindobonae, Francisco Iosepho imperatore adstante, Robertus e regali domo Wurtemberg cum Maria Immaculata ex imperiali Austrorum genere celebrarunt.

Viator.

VARIA

Metallica e zinco parietum stromata.

Metalli genus est, quod *zincum* dicunt, ductile, obediens arti, patiens operis. Hoc fausto alite Americani cives utuntur, et latis utique spatio, sed ad modum folii tenuissimis telis parietes obducunt, amandata penitus charta, non minus quam ista picturis coloribusque distinctis, ubi prae ceteris iucundae sunt marmoris cultusvis imitationes. Folia autem telaeque haerent muris caemento quodam singulari, operique idem est impendium temporis ac pecuniae, ceu si chartarum, quae nunc in more sunt, uterentur telis. Chartis vero longius supereminent, quum fere perpetuum durent, et aqua semel lautae novis picturis aptentur. At nullus aëri per parietes aditus in cubicula. Credo. Sed numquid per parietes libera nunc aëri via? Numquid impossibilia spiracula in interius ab extra? Plaudimus coeptis; quae enim opponuntur, puerili ex arcu mittuntur.

⁕

Hospitium canum.

Canibus londinensibus nuper apparatum est aedificium, cuius impendia usque ad coronam fuere in centum septuaginta et unam super sex millia aurearum librarum, quas illic *sterlinas* vocant. Dux ac ducissa dynastae Portland solemniter consecrarunt. Quotquot londinensibus in viis errabundi sunt canes, congregati illuc ducentur et nutrientur. Unicuique cubile proprium, quo solus et bene sit. Quae necessaria sunt victui degentium bestiarum et hominum hisce inservientium, quod ceterum frequens, suppeditabit subnotatio annua inita inter eos, qui humaniter tractandas bestias iure censent. Victoria regina, dux agminis, 15 libras aureas quotannis dandas decrevit. Quinimo nec vagi canes tantummodo illic suscipientur hospitio, sed et illi, quos credendos ad tempus, dum ipsi absunt, domini iudicabunt, statuto tamen ac praesoluto pretio tum cibi, tum hospitii, tum praestandarum curarum. Felices canes appello, praesertim si orphanis plurimis palabundis compararentur!

⁕

Ioci.

Novum moeroris signum.

Homo ob demortuam coniugem vultu moerentissimus - magni enim ducebat sibi fore apud omnes, si, mortua uxore, paene exanimatus luctu videretur (numquid novas nuptias animo alto agitabat?) - homo hic, inquam, ab amico, qui solari dolentem aliquo modo cupiebat, in suburbanum invitatus est, atque ibi, venatione proposita, cum venatorum globo progreditur. Nec Diana inimica fuit, quippe lepores, coturnices hesternaeque frequentes aves. Ipse autem incolumes omnes abire patiebatur. De causa, cur id faceret, percontantibus: — Heu!, nescitis — inquit — me in luctu maximo esse, nec me venationis decere solatia? Ideo venationi non adesse optimum duxi, ne de me, qui noscunt, cogitarent iniqua.

P. d. V.

LIBRI RECENS DONO ACCEPTI

Sprechen Sie Lateinisch? Moderne Konversation in lateinischer Sprache von Georg Capellanus Dr. Phil. — Draesdae et Lipsiae, ed. C. A. Koch's Verlagsbuchhandlung, 1900.

Thesaurus linguae Latinae editus auctoritate et consilio Academiarum quinque Germanicarum, Berolinensis, Gottingensis, Lipsiensis, Monacensis, Vindobonensis, in aedibus B. G. Teubneri (fasc. VI).

Il libro degli Sposi Cristiani. — Edid. Romae Desclée Lefebvre et Soc., 1900.

P. Mencacci. **Ricardo.** Racconto storico contemporaneo. — Romae, apud Desclée, Lefebvre et Soc.

G. Elpi. **La Lingua universale.** — Iterum edid. officina I. B. Paravia et soc., Florentiae, 1900.

Der Familienfreund. Katholischer Wegweiser für das Jahr 1901. — St. Louis, Mo. Herold des Glaubens ed.

G. Antonelli. **Un Martire di Cina.** — Romae edid. Officina Sallustiana, 1900.

P. Vergilii Genini **Minutiarum** libri duo. Editio tertia emendata et aucta. — Mediolani, ex officina S. Iosephi, 1901.

De Euripidis ironia specimen scripsit Donatus Tamilia. — Romae, ex officina Forzani et Soc., 1900.

Can. Alessandro Alfieri. **Per monti e per valli.** Novelle. - Romae edid. Desclée, Lefebvre et Soc. 1900.

nuncupatur; pone subit quae « pergula » et « pergulensis »; sequitur dein « trichila », ita quae nominatur, quia tertio minor « pergula » est, et cuius nomen « vaccina » est apud villicos, quum papillam vaccini uberis imitetur. Tertia species habetur in acinis perfecte orbicularibus ac rotundis, communis uvis plerisque et fere ceteris, nec nimium, nec minimum tumens. Quarta species datur ex illa quae minimis utitur acinis, quae et apud nonnullos « miliaria », apud alios « piperina »; vix enim grana piperis mole acini excedunt; denique apud alios « passerina », quia singulos acinos passer non frangens potis est deglutire.

Hae praecipuae uvae species. Ex hisce autem eliges, quas in « oporotheca » aut in « carnario » suspendas, praesertim ex illis quae raros habeant acinos in scopo, quae duriore sint cortice, quae non mane roratae, sed meridianis horis aestuante sole e capreolis ferro avellantur, quae musto non madeant alieno, non suo, nullimodo fractae. Idonei et insignes ad rem habentur « cornuatae » racemi, « hispanae », « fragae », « apianae », « pergulenses » et « vaccinae », si tamen adiunctis reliquis bene responderint. Solebant veteres eas commodissime servare per hiemem in ollis, servare in carnario suspensas; hodierni, qui rei student, industria multa ita servant, ut recentissimae semper in mensis appareant, et ferme videantur hesternae.

(Ad proximum numerum).

H. De Vecchi Pieralice.

ANNALES

Transvalianae et Sinenses res – Campos Salles, Brasiliae praesidis, in Argentinam rempublicam iter – Iberorum seditiones – Novum Summi Pontificis documentum.

Dum Krüger praeses exsul e patria ad nostra litora properat, excipere eum feriis solemnibus tum Galli, tum Belgae, tum Batavi sese parant, iamque Tolosana in urbe novus convenit coetus ad Boerorum libertatem in extremis usque propugnandam, ad quem pariter accesserunt scriptores ex diariis Americae celeberrimis *Daily-Express*, *Daily-Telegraph*, *Messager*. Galli vero ensem pretiosum, quem Cronje duci dono dandum conlato aere effinxerunt, praesidi interea tradi statuunt. Neque incassum forsan; bellum enim nec exactum adhuc, nec fini proximum videtur; quin etiam De Weet ducem professum audivi, cum rogaretur quanam die fore ut bellum conficeretur: « Cum filii ipsis nobis in agmine sufficientur! »

✱

Constituuntur iam in nordicis Sinarum regionibus castra ad hibernandum, legatique Sinensium una cum Europaearum gentium exercitibus convenientes, de pace componenda sermones habent. Verumtamen tum circa militum itinera et castra, tum in reliquis immanis imperii provinciis, quotidiana fere sunt praelia. *Boxers* enim perduelles turmae cum imperialibus legionibus, vel cum Europaeis pugnant atque meridionalibus praesertim in provinciis, et Canton circa urbem, novissimae incendi seditiones nuntiantur, quas forte armis compescere sua quoque vice necesse erit.

✱

Celebratae sunt tamen tot inter belli rumores pacificae in Argentina republica feriae in Campos Salles, proximae Brasiliae praesidis, honorem, qui Bonearensem ad urbem visitandam iter fecit. Hunc salutarunt Argentini cives exsultantes, atque Antonius Devoto, Italus eques torquatus, in suis magnificentissimis aedibus hospitio excepit, quas aedes Pontificis legatus solemniter lustraverat. Non omnem autem tanti itineris fructus ferias fuisse credam, sed et aliquod ferme foedus inter latinae Americae populos feriendum Brasiliae et Argentinae reipublicae praesides statuisse suspicor. Praeses vero Campos Salles magnas inter Argentinorum orationes iter tandem ad Montem-video rempublicam prosequitur.

✱

Ex Iberia inopinati ferme allati nuncii sunt. Qui enim Carolum regem extorrem patria reducere ad thronum cupiunt, coniurationem iniverant armaque secreto instruxerant, ut violenta seditione rempublicam everterent regemque et reginam expellerent. Periculum administrorum prudentia compescuit; at multos seditionis principes in vincula tradere, diarios omnes regi exsuli faventes abolere, rempublicam denique manu militari dictatoriaque potestate regendam tradere oportuit: quamquam ea non impedierunt quominus heic vel illic manipuli armis instructi per montana loca exsurgerent, ad nordicos praecipue fines, quos ad disiiciendos legiones undique missae sunt. His modis in miseriarum cumulo ad amentiam usque populi interdum ruunt!

✱

Iubilaris annus ad finem pergit; neque Supremi Patris vox silere poterat. Qui quidem de animarum salute in omni vita sollicitus novum edidit suae caritatis et sapientiae monumentum encyclicis litteris, ut quotquot ubique sunt christiani Redemptorem suum qualis est noscant « in quem ut quis intuebitur mente sincera iudicioque integro, ita perspicue cernet, nec eius lege fieri quidquam posse salubrius, nec doctrina divinius ».

Poplicola.

PUBLICI PER ORBEM COETUS
LEGIBUS FERENDIS

In **Americana nordica foederata republica** maximis suffragiis contra Bryan, popularis civitatis candidatum, Wilhelmus Mac-Kinley praesidis munus iterum adeptus est. Comitiorum solemnitatem etsi heic vel illic seditiosa discordia turbaverit, maxima suffragantium frequentia expletam tradunt.

In **Anglia** inter administrorum munera haec recens immutata sunt: Salisbury, qui collegio praeest, officium, quod a privato sigillo nuncupant, suscepit; Lansdowne marchio, qui bellicarum rerum praefectus erat, externis negotiis praepositus est; bellica autem Brodrick, qui alter ab externorum negotiorum administro erat, curanda habuit; Ritchie rebus domesticis gerendis vacabit; Selborne comes navalibus negotiis.

In **Bulgaria** nova comitia (*Sobranje*) Ferdinandi principis augurali oratione iterum coacta sunt: quae de Rumenorum Bulgarorumque bello minae impenderant, proxime fore ut evanescant princeps promisit.

In **Chilena republica** novum administrorum collegium his viris convenit: Fontecilla ut collegio praesit, Errazuriz ut res ad exteros gerat, Covarrubias qui aerarium administret, Herboso iustitiam, Besa bellicas res, Codecido denique ut artes provehat.

In **Gallia** utriusque coetus sessiones iterum coeptae sunt. Vazeille, populi orator, de omni reipublicae cura gubernantes administros rogavit, cui Waldeck-Rousseau primus, qui collegio praeest, deinde Millerand, commerciorum administer, fusa oratione morem gesserunt.

In **Helvetia** totius populi voto ad suffragium ferendum advocati binae rogationes repulsae sunt, altera de proportionali voto in nationalis Consilii viris eligendis adhibendo, altera de foederalis Consilii viris per populare suffragium directe advocandis.

In **Hungaria** de protestatione a Francisco Ferdinando principe circa suas nuptias prolata, inter leges regni referenda, coram popularibus oratoribus actum est. Coloman Szell, qui administris praeest, libere fassus est recens a principe nupta nunquam fore ut Hungarorum regina fiat, sed tamen veneratione omnium semper prosequenda, etsi regale solium non ascenderit.

In **Iberia** Ramos Izquierdo, navali militiae praefectus, ut navales res summa auctoritate curet in administrorum coetum adlectus est.

Scriba.

LIBRORUM RECENSIO

Americo Can. Bevilacqua. **Trattato dommatico, giuridico e morale sul matrimonio cristiano** *secondo la dottrina di S. Tommaso, di S. Alfonso e dei migliori autori, in conformità dei documenti più recenti della S. Sede e con l'aggiunta di una parte speciale riguardante le leggi civili e le disposizioni del Codice civile italiano sul matrimonio e la filiazione.* – Romae edid. Desclée, Lefebvre et Soc., MDCCCC.

Opus hoc Pontificiis litteris in forma *brevis* recens donatum in tres partes dividitur; quarum prima, matrimonium considerans prouti est naturae officium, theologicas et morales quaestiones attingit, contra illos maxime, qui, *naturalistae* appellati, Ecclesiae matrimonium sese invenisse praesumunt. Secunda est de matrimonio, tamquam de Sacramento a Christo instituto, ibique congruenter, aperte, ordinate efficientes rationes, Ecclesiae leges, quae ad matrimonium eiusque species singulas pertinent, exponuntur: insuper de debito coniugali agitur. In tertia autem parte rei publicae institutiones omnes de re praebentur. Neque satis; sequitur enim appendix, in promptu exhibens dubia eorumque solutiones, et disciplinam, et usum, et Ecclesiae recentiora decreta.

Satis sit haec nos, licet strictim, retulisse, ut non modo ecclesiastici viri, sed etiam profani, periti iuris praesertim, momentum magnum huius libri apprime percipiant, et de matrimonio disceptaturi intelligant, ipsum profecto sibi adeundum.

I. F.

AENIGMATA

I.

Vox prior: antistes venerandus Christicolarum.
Altera vox anni tempora grata notat.
Has voces miscere subit tua corda cupido?
Fac cito! Nascetur planta soporifera.

II.

Robureum lignum flamma comburor edace.
Aptam praefigis tu mihi particulam?
Te coram cernes hominem, qui, rure paterno
Expulsus, tectum quaerit et hospitium.

Fr. Palata.

Ex sociis qui utriusque aenigmatis interpretationem ad commentarii moderatorem miserint intra duos menses, unus sortitus gratis accipiet opus, cui titulus:

CONSTITUTIONES LEONIS XIII
SUPER IUBILAEO UNIVERSALI ANNI MDCCCC

Aenigmata a. III, n. XVIII proposita his respondent:

1) **As - caules.** 2) **Spica - Pacis.**

Ea rite soluta miserunt:

Ed. Bianco, *Roma* – F. Arnori, *Mediolano* – Th. Vinas Sch. Piar., *Tarrega* – E. Burg, *Vindobona* – Ant. Schneider, *Monachio* – Fr. Sallarés Sch. Piar. *Sabadello* – A. Chevènement, *Nods* – Ios. Wabner, *Varsavia Polon.* – Herm. Gini, *Taurinis aquis* – Rug. Pancaro, *Consentia Brutiorum* – Petr. Garrone, *Pezzana ad Vercellas* – Iul. Szymaitis, *Opitoloki in Lithuania* – Aug. Roberge, *Chicot, in Canada.*

Sortitus est praemium

Hermes Gini,

ad quem missum est opus, cui titulus:

Prof. Luigi Chiesa.
LA BASE DEL REALISMO
E LA CRITICA NEOKANZIANA

Sponsor: Ioannes Baptista Ciampi, iurisperitus.

Romae – Ex Officina Forzani et Socii.